

Een begenadigd kunstenaar

Berssenbrugge versie 3, 27-3-2024

Onder de foto's van de Theatercollectie bevinden zich enkele pareltjes van de tegenwoordig bij het grote publiek minder bekende Henri Berssenbrugge (1873-1959). Ingeborgh Leijerzapf heeft als conservator fotografie bij de Universiteit Leiden met haar publicaties Berssenbrugge in het middelpunt van de belangstelling geplaatst.

Berssenbrugge was een kunstschilder die bij toeval in aanraking was gekomen met de fotografie. Hij schaarde zich onder de kunstfotografen en fotografie als een zelfstandige kunstvorm zagen, ook wel het picturalisme genoemd. Met speciale effecten en lenzen werden foto's grof korrelig of zelfs wazig. Een goed voorbeeld hiervan is het hier getoonde portret van Louis Chrispijn jr. (1876-1931), acteur en regisseur. Henri Berssenbrugge fotografeerde zo dichtbij mogelijk en vanuit een laag camerastandpunt, zoals in 1901 bij zijn opnames van de boerengemeenschap van Tilburg. Dat was niet volgens de heersende smaak. Berssenbrugge plaatste de camera pal voor het gelaat van Louis Chrispijn, dat er scherp opkwam, terwijl hoofd en schouders vervaagden. De close up van de huid veroorzaakte bovendien een korrelig beeld.

Henri Berssenbrugge werd geboren in Rotterdam en bezocht de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen aan de Coolvest. Het moet een vriendelijke man zijn geweest, altijd druk en enthousiast. Hij ging vaak op stap met zijn camera om dorpsgezichten te maken, opnamen van historische gebouwen, van werkende mensen en van boeren. In 1907 opende hij met een collega kunstschilder een fotostudio. Zij adverteerden met "Atelier voor moderne Kunstfotografie".

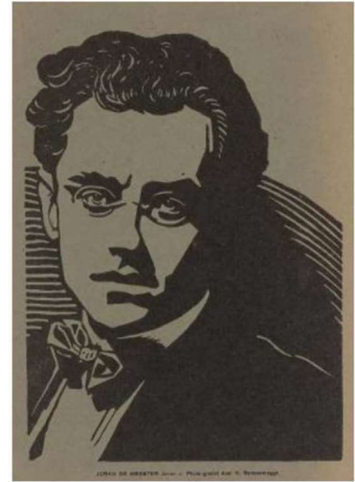
Door Willem Rooyards, acteur en regisseur bij het Rotterdamsch Tooneelgezelschap, kwam hij dat jaar ook in contact met het theater en kreeg hij veel opdrachten voor acteursportretten die in de vitrines van de Grootte Schouwburg en schouwburg Tivoli te zien waren. Doorsnee spelfoto's heeft hij nauwelijks gemaakt. Met de zoveelste, statische huiskamer op een toneel, zoals in "Onder één dak" van Het Rotterdamsch Tooneelgezelschap uit 1915 kreeg hij "niet uit de verf" vanwege de beperkte lichtomstandigheden. Het liefst ging hij naar buiten voor dansfoto's in de duinen, voor foto's van openluchtspelen en van clowns.

De Theatercollectie bevat van Berssenbrugge meer indringende en dramatische acteursportretten. Zoals van het toneelstuk "En als de ster bleef stille staan". Hij buitte de devotie van de heilige Maria, gespeeld door Annie van Ees in 1924, volledig uit door haar in de richting van het stralende licht omhoog te laten kijken. Precies op de diagonaal van links boven in de hoek naar rechts onder doorklieven zeven zwaarden in een cirkel haar hart. In alle rust paste hij dit soort compositieregels uit de schilderkunst toe: de gulden snede, werken met diagonalen en een vlakverdeling waarbij het gezicht niet in het midden staat maar op 1/3 hoogte in het beeld.

Naast dit soort kunstzinnige portretten combineerde hij ook afdrucken van foto's met gemengde tekentechnieken waardoor zijn werk een ongekend beeldende kracht kreeg. Alle grafische procedés beheerste hij. Van een foto van Johan de Meester maakte hij een houtsnede, van een traditionele dansfoto van Lily Green een grove lijntekening. Hij vertelde eens dat hij handmatig wilde ingrijpen in het beeldproces om een foto als een schilder naar zijn hand te zetten. De invloed van de schilderkunst op zijn portretkunst was dan ook groot.

In de jaren dertig liep de belangstelling voor de portret- en theaterfotografie terug onder invloed van de recessie. Berssenbrugge werd in 1939 bovendien getroffen door een lichte beroerte en moest maanden rust houden. Dit betekende min of meer het einde van zijn loopbaan. Wel fotografeerde hij nog het brandende Rotterdam na het bombardement in 1940. Deze opnamen zijn helaas verloren gegaan.

Johan de Meester

Foto Louis Chrijn door Berssenbrugge, 1920

Louis Chrijn jr.

Bronnen

Elligens, Adriaan. 1993. De Nederlandse Fotografen Patroonsvereniging, 1919-1939. In: Fotolexicon, 10e jaargang, nr. 21 (juni 1993)

Eerenbeemt, H.F.J.M. van den, Puijenbroek, F.J.M. (1968). Pronte mensen. Leven in Tilburg van toen. Tilburg: Theseus

Groeneboer, Joost, 1991. In het licht van de fotograaf. Een overzicht van de Nederlandse theaterfotografie tot 1940. Amsterdam: Nederlands Theater Instituut. International Theatre & Film Books

Leijerzapf, Ingeborg Th. 1990. Stijl- en vormproblemen in de fotografie van Henri Berssenbrugge. In: Aspecten van het interbellum. Wurzner, M.H. (red).Den Haag: SDU Uitgeverij, blz. 226-241

Leijerzapf, Ingeborg Th., 1992. Henri Berssenbrugge. In FotoLexicon, 9e jaargang, nr. 18 (april 1992). Leiden

Leijerzapf, Ingeborg Th. 2001. Henri Berssenbrugge. Passie - energie - fotografie. Zutphen: Walburg Pers

Ouwerkerk, Annemiek. 2007. De danseres, de fotograaf, de filmer en de schilder. In: Ruiter, Tineke de. 2007. Fotovoorkeuren , blz. 120 – 123. Amsterdam: Stichting Voetnoot